

Els diferents gegants de la ciutat

Amadeu Carbó

Els gegants de la ciutat de Barcelona no han tingut sempre la mateixa fesomia i ni tan sols han representat sempre el mateix personatge o mes ben dit mes d'una vegada, no han representat a ningú. Hem de pensar que, llevat d'algunes parelles de gegants molt concretes, el costum de batejar i donar una personalitat definida als gegants es un costum relativament recent. Això no vol dir que d'una manera espontanea i a nivell popular algunes de les parelles de gegants fossin identificades amb personatges concrets.

No sabem amb exactitud quantes parelles de gegants de la Ciutat han desfilat en les processons i cercaviles de Barcelona. I de fet, no és fins a finals del segle XIX que tenim referències fidels del seu aspecte, gràcies al testimoni de les poques fotografies que es conserven. Si que es cert que els boixos, auques i fulls de rengle i d'altres menes de gravats anteriors hi surten representats, però com hem pogut comprovar en altres recerques, la seva fidelitat es més que dubtosa, cosa que no vol dir que no s'hagin de tenir en comte.

Per començar, el dubte es planteja d'un bon principi. Quins gegants poden ser considerats sota el concepte de gegant de la Ciutat? Aquells que son propietat del municipi i el representa com element festiu? O aquells que senzillament eren costejats o estaven sota l'aixopluc del Consell?. Per aquest article considerarem gegant de la Ciutat aquells gegants que eren costejats per el Consell, encara que no tingues carta d'element festiu propi de la Ciutat.

En el *Llibre de les Solemnitats de Barcelona* abans de l'inventari de la processó de l'any 1424 hi ha una nota incompleta *dels arreus lliurats tots los anys*. En aquests escrit hi consta els entremesos i complements que el consell confiava a les esglésies i convents per la processó del Corpus. Per altre banda en les caixes del cerimonial de Corpus de l'Arxiu Municipal hi ha una nota, també incompleta datada el 1380 amb els pagaments que lliurà la Ciutat a Berenguer Leupard per la renovació i reparació d'elements i complements d'entremesos i representacions per les processons. Per aquesta documentació deduïm que en un principi tots els entremesos eren custodiats i costejats per el Consell de la Ciutat.

En cap dels dos documents hi surt esmentat cap gegant. El fet que els dos documents siguin incomplets no ens permet d'esbrinar a qui era lliurat el gegant que com qualsevol altre entremès era de propietat de la ciutat. En el mateix *Llibre de les Solemnitats* apareix l'inventari de la processó de l'any 1424 on hi apareix el primer gegant documentat de la següent forma *...Lo rey David ab lo giquant...*

Aquest gegant el considerarem com a primer gegant de la Ciutat, si mes no es el primer que coneixem i que en tenim constància escrita, que va passejar per els carrers de Barcelona.

De l'aspecte d'aquest *gigant* que podem identificar com el Goliat de *l'Antic Testament* poc podem dir, però per tradició iconogràfica aquest Goliat de les primeres processons devia tenir un aspecte de guerrer ferreny, amb cara de pocs amics, i força pelut. Suposem que aquesta estètica va esdevenir l'arquetip de gegant que continuaria en els anys successius. Aquest gegant acompanyant en David devia fer una mena de joc escènic durant la processó, probablement un combat tal i com expliquen les escriptures, on el Goliat, el dolent de la pel·lícula, era vençut per en David, seguint l'estil de les representacions del bé contra el mal de les processons dels Corpus medievals. Encara avui a la ciutat belga d'Ath hi ha una escenificació, molt refinada i alterada de l'original, d'aquest combat bíblic.

L'any 1568 trobem un assentament del *Dietari del Antich Consell Barceloní*, en el que hi consta haver pagat 1 lliura i 16 sous per tallar i cosir 6 vestits de diable i un vestit per la *Jiguantessa*. Aquesta dada es considera com la de l'aparició de la parella de gegants barcelonina. De fet, es cert que es la primer document escrit que ens parla d'una geganta a Barcelona però no fa esment a cap construcció sinó d'un vestit el que ens pot fer suposar que la geganta ja existia anteriorment i mes tenint en comte que en altres poblacions hi han referències de gegantes anteriors. L'article les *Bèsties del Comú* ens fa una descripció de com eren aquesta parella... *Vestits amb falde llargues, ell a lo romà, amb elm broquell porra i xafarot; ella a la moda del temps, amb corpinyo i basquinya, pentinada a la Tudor, vano i ramellet a la mà...* No sabem d'on va poder treure, l'autor de l'article, aquesta descripció, però aquest aspecte perdurarà i el podem seguir per les rajoles, auques, ventalls i fulls de rengle, que tot i ser escadussers en detalls i poc fiables ens poden donar una idea de com eren aquests gegants fins entrat el segle XIX.

L'any 1653 per encàrrec dels Obrers del Consell es manà construir una nova parella de gegants. Els encarregats de fer-la van ser uns pintors anomenats Ramon Planella i Anton Casanoves. D'aquesta parella només sabem que van costar 150 lliures i que van ser construïts per decisió directe de l'obreria i sense l'aprovació del Consell. Sobre aquest tema en les actes del *llibre de Deliberacions* a 30 de Juliol diu així *Lo dit consell faula deliberació següent, que sie ordenat a Francesc Lentis.... Done i pague a Ramon Planella y Anton Casanovas pintor cent cinquanta lliures per lo preu fet lo gegant y gegantessa feren de ordre dels obrers per la festivat del Corpus y que antero los obrersno puguen fer semblants ni altres coses sens deliberació del Consell...*

Del SXVIII tenim ben poca informació. L'any 1715 trobem un albarà en l'arxiu municipal on hi consta haver pagat 45 sous i 8 diners en concepte de ... *Comta del gastos del Adorno dels Gegants als 16 de Juny de 1715...* Anys mes tard l'any 1741 es va fer una reparació mes a fons de la parella de gegants. Una nota signada per un *Francisco Viñals* deixa constància d'aquest adobament no només dels gegants sinó d'altres entremesos que en total van costar 82 sous amb 19. En el document hi consta el següent ... *Primo per pintar la cara, mans, braços, y muscles del gegant y gegantessa. Apres per haver adovat la masa del gegant....*

L'any 1863 es va vestir el gegant com el protagonista de l'opera *II Profeta*. Aquell any s'edità el llibret d'aquesta opera a Barcelona i va ser representada al Liceu. L'artista s'inspirà en el vestit del protagonista en el moment de la coronació i sembla ser que no va ser del grat dels barcelonins. L'any següent degut al desgrat esmentat amb els abillaments dels gegants se'l guarní segons el model de l'escultura del Jaume I que hi ha a la façana del ajuntament, i a la geganta a la moda com ja era de costum, amb un vestit de societat on destacaven les arracades fetes amb cristall de Polònia .

Josep Puiggarí va intentar trencar amb el costum de vestir les gegantes segons les modes imperants i va dissenyar una parella, l'any 1876, vestida a l'estil del SXII però el seu intent va ser fallit, i l'any següent els obrers del Consell tornaven a vestir la geganta segons la moda. L'any 1883 en Puiggarí tornà a dissenyar uns nous vestits però aquest cop seguint l'estil del SXIII ,el gegant, i ella seguint un model de la moda parisina . Aquesta parella va durar fins el 1887 en que Eduard Tarascó, home vinculat al mon del teatre, per el preu de 800 pessetes va tornar a refer la parella de gegants seguint l'ordre dels Obrers de l' Ajuntament ...*respetando el mismo fisico que los viejos...* vestint el gegant a l'estil del SXV.

El 1892 es va tornà a refer la parella de gegants , aquesta vegada va ser encarregada a Josep Lluís Pellicer , intentant el propòsit d'en Puiggarí de vestir-los de la mateixa època. La feina va ser feta en els tallers Llobet i Renart. La parella representava el rei Asuer i la reina Esther .Les dues figures van ser prou aconseguides , en majestuositat i bellesa .Existeix la creença de que aquesta parella de gegants es va construir aprofitant unes testes d'uns gegants de Santa Maria del Mar ,segons J.Amades, o bé d'unes de la Parròquia del Pi,segons A. Capmany. Avui podem descartar les dues possibilitats , gràcies a unes fotografies datades poc abans de la parella de la que estem parlant on podem veure que s'aprofitaren les mateixes testes i mans dels gegants de la Ciutat.

Sabem que aquesta parella va ser sotmesa a diferents modificacions ,canvis de vestuari, personalitat etc. però m'estat impossible treure'n l'entrellat. Una de les modificacions mes destacades va ser l'afaitat "apurat", pels volts del 1894, que l'hi va ser aplicat al gegant, perdent aquell aspecte ferreny i de pocs amics que havia heretat d'aquells primers goliats. Segons J.Amades, les perruques i barbes eren pentinades per en Garcia, un perruquer del carrer Nou de la Rambla, que es lluïa de valent exhibint tot el seu art alhora de pentinar i deixar ben arreglats els gegants. Tot sembla ser que el nou aspecte del gegant va provocar al perruquer un gran disgust ,ja que no podria lluir el seu mestratge.

Amb motiu del *Concurs de Gegants , Nanos i Monstros Tipichs* de l'any 1902, l'arquitecte Josep Puig i Cadafalc va projectar uns nous vestits i els va dur a terme Dionís Renart. Aquesta vegada va harmonitzar la parella, ell de Conseller i ella de dama noble. La vida d'aquest model va ser de vuit anys.

L'any 1910 en Lluís Labarta en va construir un model nou, sota aspecte medieval. Aquesta parella va ser objecte d'alguna modificació, la mes notable va ser la crecscuda de barba que es va produir pels volts de l'any 1915 poc abans de la retirada d'aquest model. Es probable que en un principi aquesta parella convisqués durant un curt període amb els estrenats l'any 1902, ja que l' alcalde de Sabadell va adreçar una carta al de Barcelona demanant una de les parelles de gegants de la ciutat amb motiu de les festes d'aquella població. La carta data del 10 de Juny del 1910 i el fragment mes interessant diu així : *...Podria prestar al de este ,el concurso de la pareja antigua de gigantes ,propiedad de esta corporación...* . Es curiós com l'alcalde de Sabadell demana els gegants tot especificant que vol els vells ,el que ens fa suposar el que hem dit abans. L'any 1916 la parella de gegants estava tant depauperada que no va poder sortir al carrer, per això la Casa de la Caritat va cedir els seus gegants per que anessin a la processó.

L'any 1917 la Ciutat tornava a estrenar gegants, el model va ser realitzat sota la direcció d'Adrià Gual, treballant sobre el model anterior van ser vestits de reis medievals . Els vestits eren d'una riquesa excepcional on cal destacar els treballs de passamaneria i pedreria tan imponents com espectaculars va ser la despesa de la seva confecció que va generar estat d'opinió en la premsa barcelonina. Sembla ser que aquests vestits es van malmetre i van ser substituïts, durant els primers anys de la dècada dels vint, per uns confeccionats per la Casa Paquita i que segons J.Amades eren *...tan llampants com inadequades....*

Durant la dictadura del General Primo de Rivera (1923-1930) van ser remodelats com a reis catòlics. No sabem amb exactitud la data en que van adquirir aquesta nova personalitat però per el llegat fotogràfic seria pels voltants de l'any 1925. L'encarregat d'aquestes transformacions va ser un altre cop *la Casa Paquita*, en una carta d'aquesta firma datada el 8 d'Octubre del 1925 hi llegim... *Habiendo recibido ordenes de confeccionar i montar los Gigantes de Barcelona...* El més destacable d'aquesta parella eren la riquesa dels abillaments fets amb pedreria txecoslovaca que els hi donaven un caràcter prou regi malgrat la seva figura era força matussera.

Arribem finalment als orígens de l'actual figura dels gegants de la Ciutat de Barcelona, que es troba en un model de tall medieval realitzat l'any 1929 sota la direcció de Joaquim Renart. Amb l'arribada del franquisme van ser reconvertits en reis Catòlics. Per aquest canvi de personalitat es van aprofitar els braços i els atributs de la parella de gegants anterior. De l'any 1930 al 1960 van ser arranjats diverses vegades, que no he pogut aclarir del tot. Amb la recuperació dels gegants del Pi l'any 1960 es va veure la necessitat de renovar la parella dels gegants de la Ciutat. Un article d'en Semprónio reproduït a *El libro de Els Gegants del Pi* diu *...Los gigantes de la Ciudad han sido objeto de reformas. El Ayuntamiento ha destinado treinta mil pesetas a hacerlos nuevos. De los antiguos solo quedan las mascarillas y los vestidos....* mes endavant diu *....Existió el proposito de renovarlos integramente. En su taller de Solsona, el señor Caserras que es el gran especialista en armazones de gigantes...* Tot sembla ser que la feina va quedar a mig fer per problemes econòmics de l'ajuntament i el resultat va ser aquest *...procede escribir que ayer les fué desfavorable la confrontación con los gigantes del Pino, tan nuevos, tan flamantes. Los de la Ciudad se veian ajados, deslucidos. El Alcalde tan celoso del prestigio de Barcelona, debió sentir cierto escarabajeo en la conciencia pensando que una simple parroquia puede hacer sombra a la ciudad en esa materia...* La gran reforma projectada va acabar en un arranjamet, i una neteja general.

Poc temps després, Domènec Umbert en va fer la renovació de la parella. Segons les notes personals del constructor va ser l'any 1962. L'encàrrec l'hi va arribar de la Casa Paquita. Els gegants van arribar a les mans d'en Mingu, nom amb el que es coneixia aquest artesà en l'àmbit geganter, en un estat deplorable. En les notes personals ens diu que els caps eren plens de guix, ferros, fustes, fruit de desafortunades reparacions que feien dels gegants unes figures de molt mal portar. L'artesà va treballar tenint com a referent el model anterior però realitzant canvis importants com per exemple la substitució de les corones de cartró per unes de llautó daurat amb pedreria, el cabell que abans era de la mateixa escultura va ser substituït per perruques donant més realisme als gegants i com a

detall destacat es van estilitzar les figures perdent l'aspecte robust que anteriorment havien tingut. Pel que fa als vestits eren del tall dels que avui llueixen amb similars motius de decoració però sense l'escut de la Ciutat al pectoral.

A principis dels setanta els gegants van estrenar vestuari amb uns vestits, que avui es conserven en molt mal estat, de llargues i majestuoses capes que van incrementar el seu pes. L'any 1985 els gegants de la Ciutat ja estan sota la gestió de La Coordinadora de Geganters de Barcelona que decideix fer una nova copia dels gegants ja que la que estava en us havia caigut en la mateixa sort que la seva predecessora ,arranjaments i reparacions per mans inexpertes, pegats de escaiola i un llarg etc. els havia convertit en uns gegants molt pesats, encara es conserven però en molt mal estat. L'encarregat de fer la feina va ser, un altre cop, l'artesà Domènec Umbert que posar tot el seu mestratge aconseguint, segons el meu criteri, la millor figura de gegants de la Ciutat. L'any 1986 estrenaren el vestuari seguint el model de l'any 1962. D'aquesta parella es conserva tota la part d'escultura, tot esperant trobar una ubicació digne que com a peça del patrimoni cultural de la Ciutat de Barcelona l'hi correspon.

Per les festes de la Mercè de l'any 1991 s'estrenà l'actual parella que participa en les festes de la Ciutat. Construïda pel desaparegut artesà Manel Casserres i Boix de Solsona que en va fer una copia feta de materials mes lleugers. La renovació no va ser absoluta ja que es van aprofitar tots els abillaments i complements, corones, perruques i cavallets de la parella anterior.

Amadeu Carbó i Martorell
Juliol, 1998

Article publicat originariament a: Revista Gegants de l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya, estiu 1998